

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9
The 9th STOU National Research Conference

การสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่นในโลกดิจิทัล ผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณในรายการผีออนไลน์
Communication on Local Cultures in the Digital World through Ghost Storytelling
in an Online Ghost Channel

ดิฐพงศ์ ประเสริฐไพฑูรย์ (Ditthapong Prasertpittoon)¹ สรรพชัย เจียรณานนท์ (Sanpach Jiarananon)²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “การสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่นในโลกดิจิทัล ผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณในรายการผีออนไลน์” ศึกษาในเรื่องการสื่อสารของวัฒนธรรมท้องถิ่นในยุคดิจิทัลที่วัฒนธรรมถูกถ่ายทอดผ่านโลกดิจิทัลที่ถูกปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ทิศทางและวิธีทำอย่างไรให้วัฒนธรรมท้องถิ่นในโลกดิจิทัลดำรงอยู่ต่อไป ด้วยวิธีการเล่าเรื่องผีในรายการออนไลน์อย่าง “The Ghost Radio” ที่เรื่องเล่าถูกถ่ายทอดออกมาจากคนพื้นที่ มีการสอดแทรกความเชื่อ ศาสนา ความศรัทธา ต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง ภายใต้เรื่องผีหรือวิญญาณ การสื่อสารในเรื่องผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น (Sender) เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณ (Message) และรายการ The Ghost Radio (Channel) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในรายการ The Ghost Radio ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งในแง่ความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธา รวมถึงการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในโลกออนไลน์ และผู้ที่ชื่นชอบรายการ The Ghost Radio จำนวน 10 คน เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์หาจุดร่วมระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับโลกดิจิทัล ด้วยการนำวัฒนธรรมมาถ่ายทอดผ่านเรื่องเล่าผีในรายการ The Ghost Radio ผลการศึกษาพบว่า รายการ The Ghost Radio เป็นพื้นที่สาธารณะบนโลกดิจิทัลในการสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณเป็นเส้นทางในการนำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่น ชี้ให้เห็นได้ว่าคนที่มีความเชื่อ ความศรัทธา ต่อศาสนาในวัฒนธรรมท้องถิ่นในยุคดิจิทัล ได้มีการปรับตัวและกลมกลืนเข้าสู่พื้นที่โลกออนไลน์ ด้วยการถ่ายทอดความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธาของตนเองผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณ ดังนั้นโลกดิจิทัลจึงกลายเป็นพื้นที่ที่สำคัญในการธำรงรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น สืบสาน และถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้ความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธาในวัฒนธรรมนั้นๆ ดำรงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ การสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่น เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณ และรายการผีออนไลน์

¹ ดิฐพงศ์ ประเสริฐไพฑูรย์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

² ผศ.ดร.สรรพชัย เจียรณานนท์ สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

Abstract

This research paper tries to explore cultural communication practiced in the digital world where cultural beliefs are conveyed through ghost storytelling in “the Ghost Radio” by people who insinuate their beliefs, religions, and faiths according to their own local cultures into the stories. The research has been conducted through the lens of communication studies – local-cultural communicators (Sender), Ghost stories (Message), and The Ghost Radio (Channel). By collecting data related to local beliefs, religions, and faiths and by in-depth interviewing people related to local cultures in the digital world, the researchers aim to identify the connection between local cultures and the digital world through cultural communication in The Ghost Radio. The research finds that The Ghost Radio is a digital public space for practicing cultural communication by ghost storytelling. Therefore, it indicates that, in the digital era, people who hold beliefs and faiths of their religions and local cultures have adapted and harmonized themselves with the cyberspace world by expressing their beliefs, religions and faiths through ghost storytelling. As a consequence, the digital world has become a space for cultural communication for certain people in order to reserve beliefs, religions, and faiths within their local cultures.

Keyword: local cultures communication, ghost storytelling, online ghost channel

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่โลกออนไลน์เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก ผู้คนในประเทศไทยส่วนใหญ่ใช้ชีวิตในโลกออนไลน์ต่อวันมากกว่า 9 ชั่วโมง จากการศึกษาของ Global Digital 2018 สถิติการเก็บรวบรวมข้อมูลของ We Are Social และ Hootsuite ในปี 2018 รูปแบบของสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นที่นิยมใช้มากที่สุดบนโลกจากการสำรวจพบว่า Facebook และ YouTube ที่มีจำนวนผู้ใช้งานทั่วโลกเป็นอันดับ 1 และ 2 ตามลำดับ โดย Facebook มีประชากรผู้ใช้งานมากกว่า 2.147 พันล้านคน และ YouTube มีผู้ใช้งานและเป็นสมาชิกกว่า 1.5 พันล้านคน ในผลการศึกษาชิ้นนี้ได้รับรู้ว่า คนไทยเข้าถึงอินเทอร์เน็ต หรือโลกออนไลน์ผ่านมือถือเป็นอันดับ 1 ของโลกเช่นเดียวกัน โดยระยะเวลาที่ใช้อินเทอร์เน็ตผ่านมือถือของคนไทยอยู่ที่ 4 ชั่วโมง 56 นาที

“การสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่นในโลกดิจิทัล ผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณในรายการผีออนไลน์” ในรายการ The Ghost Radio (รายการผี) ที่เป็นรายการออนไลน์ผ่านช่องทาง YouTube ที่มีจำนวนผู้กดติดตามช่องใน YouTube กว่า 7 แสนคนและจำนวนผู้ฟังเรื่องผีออนไลน์ไม่ต่ำกว่า 1 หมื่นคนในแต่ละเรื่องเล่าในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา ช่องทาง Facebook Fanpage มีจำนวนผู้กดติดตาม (Follow) กว่า 3 แสนคน โดยช่องทางดังกล่าวรายการได้นำเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณมาลงไว้และยังใช้ในการสื่อสารกับผู้ฟังรายการด้วยเช่นเดียวกัน และ ช่องทาง Application Joox (program สำหรับฟังเพลงออนไลน์ผ่านมือถือ โดยมีเรื่องเล่าผีจากรายการ The Ghost Radio ลงใน Application ดังกล่าว) ทั้ง 3 ช่องทางมีเนื้อหาหลักมาจากช่องทาง YouTube โดยรายการผี (The Ghost Radio) เป็นช่องทางออนไลน์ที่ให้ผู้ชื่นชอบเรื่องเกี่ยวกับความลึกลับ และวิญญาณ ได้มาถ่ายทอดเรื่องราวของตนเองหรือคนที่รู้จักที่เคยได้ประสบพบเจอกับเรื่องราวเกี่ยวกับวิญญาณ โดยในเรื่องราวเหล่านั้นที่ถูกถ่ายทอดออกมาต่างล้วนแล้วแต่มีความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธาแฝงอยู่ในเรื่องราวเหล่านั้นอยู่ด้วยเกือบทุกเรื่อง โดยเรื่องเล่าถูกเล่าจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วทุกภูมิภาคทั่วประเทศ

ข้อมูลจากเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณในรายการ The Ghost Radio พบว่ารายการ The Ghost Radio มักจะให้ความสำคัญในเรื่องของวัฒนธรรมท้องถิ่นเกี่ยวกับเรื่อง “ความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธา” ถูกแฝงมาในเรื่องเล่าผี โดยมักจะสอดแทรกความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธาเข้ามาในเรื่องราวเหล่านั้น เพื่อให้เกิดความกลัวในการกระทำผิด เพราะผลของการกระทำผิดเหล่านั้นจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการบาดเจ็บ การเจ็บป่วย อุบัติเหตุ อาการโรคจิต หรือกระทั่งถึงความตาย ผู้เล่าเรื่องผีพยายามสอดแทรกเรื่องราวของวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองลงไปในเรื่องผีนั่นอย่างไร การสื่อสารเรื่องราวของวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านโลกดิจิทัลนี้ เป็นวิธีการหนึ่งของการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองให้คงอยู่ต่อไปตามแนวทางความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธาได้หรือไม่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบของการสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่นในโลกดิจิทัลที่ถูกปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย
2. เพื่อศึกษาทิศทางและวิธีทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นในโลกดิจิทัลดำรงอยู่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9 The 9th STOU National Research Conference

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

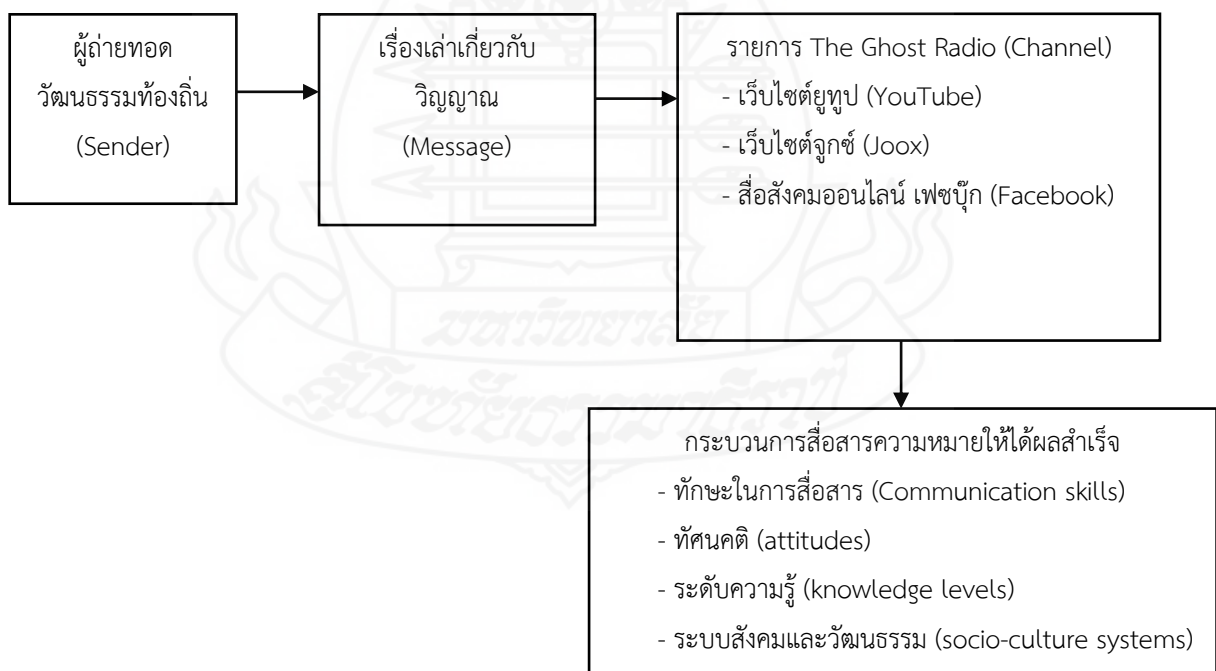
วัฒนธรรมท้องถิ่น คือ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ รูปแบบการใช้ชีวิต ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม ปรัชญาการมองโลก และค่านิยมหลักหรือค่านิยมร่วม ในสังคมใดสังคมหนึ่ง

วัฒนธรรมท้องถิ่นในเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณในโลกดิจิทัล คือ เรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธา ที่เป็นจุดรวมของเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณ

เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณ คือ เรื่องเล่าที่ปรากฏอยู่ในรายการพ็อดคาสต์ ทุกเรื่องเล่าที่ผ่านการคัดเลือกโดยผู้จัดรายการ ให้นำมาถ่ายทอดในรายการพ็อดคาสต์ โดยเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณแต่ละเรื่องที่จะนำมาใช้ในงานวิจัยชิ้นนี้จะต้องนำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่นในเรื่องเล่าเหล่านั้นด้วย

รายการพ็อดคาสต์ คือ รายการ The Ghost Radio ที่ออกอากาศทุกวันเสาร์-อาทิตย์ เวลา 24.00 น. เป็นต้นไป โดยในแต่ละวันจะมีกำหนดเวลาสิ้นสุดรายการไม่เท่ากัน และยังรวมไปถึงการออกอากาศย้อนหลัง ด้วยการนำเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณมาลงใน YouTube, Facebook Fanpage และ Joox นอกจากนี้รายการพ็อดคาสต์ยังใช้พื้นที่ Facebook เป็นพื้นที่ในการติดต่อสื่อสารกับผู้ฟังรายการ รวมไปถึงผู้เล่าเรื่องเกี่ยวกับวิญญาณด้วย

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ผู้วิจัยได้ให้ความสนใจในเรื่อง “การสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่นในโลกดิจิทัล ผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณในรายการผีออนไลน์” โดยใช้แนวคิดเรื่องการสื่อสารเป็นแนวคิดหลักในการศึกษางานชิ้นนี้ โดยผู้วิจัยได้จำแนกประเด็นการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้ 1. ผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น (Sender) 2. เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณ (Message) และ 3. รายการ The Ghost Radio (Channel) โดยการสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นกระบวนการสื่อสารต้องให้เกิดความหมายเพื่อให้ได้ผลสำเร็จโดยมีปัจจัยที่จะส่งสำเร็จ 4 ข้อ ดังนี้ ทักษะในการสื่อสาร (Communication skills) ทศนคติ (attitudes) ระดับความรู้ (knowledge levels) ระบบสังคมและวัฒนธรรม (socio-culture systems)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

โดยผู้วิจัยได้เลือกประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องการสื่อสารตามแบบจำลองการสื่อสาร SMCR โดยศึกษาตามประเด็นดังนี้

1. ผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น (Sender) ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับผู้ถ่ายทอดในฐานะของผู้ส่งต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้วัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้นยังอยู่สืบทอดต่อไปยังกลุ่มคนรุ่นหลังได้เข้าใจและรับรู้ สิ่งสำคัญของประเด็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นตามแนวคิดการสื่อสารคือ ผู้ส่งสารต้องมีความรู้เกี่ยวกับข้อมูลนั้นๆ เป็นอย่างดี สามารถปรับระดับข้อมูลให้เหมาะสมและง่ายต่อการรับรู้ของผู้รับสาร รวมไปถึงสังคมและวัฒนธรรมของผู้รับสารอีกด้วย โดยเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณที่ถูกเล่าผ่านผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ถูกเรียบเรียงและทบทวนเป็นอย่างดี ก่อนนำมาสื่อสารผ่านโลกออนไลน์ โดยผ่านผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นเองและผู้ดำเนินรายการที่ให้คำแนะนำก่อนที่จะเล่าเรื่องดังกล่าว รวมไปถึงการที่ผู้ดำเนินรายการเป็นผู้สรุปเรื่องราวเหล่านั้นในระหว่างที่รับฟังเรื่องเล่าต่างๆ ในโลกดิจิทัลอีกด้วย

2. เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณ (Message) เนื้อหาของสารเหล่านั้นมักมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ ความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธา โดยเรื่องเล่าส่วนใหญ่ในรายการ The Ghost Radio มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือเรื่องราวท้องถิ่นนั้นๆ แฝงอยู่ในเรื่องเล่าเสมอ เรื่องเล่าเหล่านี้ถูกคัดเลือกมาจากผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งถูกพิจารณาโดยผู้ดำเนินรายการอีกครั้งหนึ่ง

3. รายการ The Ghost Radio (Channel) ช่องทางการสื่อสารในยุคดิจิทัล รายการ The Ghost Radio ได้รับอิทธิพลแนวคิดมาจากรายการวิทยุในอดีต โดยผู้ก่อตั้งรายการพัฒนาตนเองจากสื่อเก่า (Old Media) เข้าสู่ยุคสื่อใหม่ (New Media) ด้วยการเปลี่ยนวิธีการออกอากาศมาอยู่ในโลกออนไลน์ โดยใช้พื้นที่ดิจิทัลอย่างเว็บไซต์ยูทูบ (YouTube) เป็นพื้นที่ในการออกอากาศรายการออนไลน์ แต่ยังคงรูปแบบของรายการวิทยุ ในรายการ The Ghost Radio ได้นำเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณนำเสนอลงในช่องทางออนไลน์อย่างเว็บไซต์ยูทูบ (YouTube) เว็บไซต์จูกซ์ (Joox) และสื่อสังคมออนไลน์ เฟซบุ๊ก (Facebook) โดยพื้นที่บนโลกดิจิทัล ช่วยส่งเสริมให้เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณเหล่านั้นถูกบันทึกไว้ในโลกดิจิทัลอย่างถาวร จนกว่าเจ้าของรายการหรือผู้ให้บริการพื้นที่ออนไลน์ลบออกไป ทำให้พื้นที่ในโลกดิจิทัลนี้เอง เป็นพื้นที่แห่งการสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกิดขึ้นใหม่ในยุคดิจิทัล (Rudovick James, 2008)

ในแนวคิด SMCR ให้ความสำคัญในเรื่องของความสามารถของกระบวนการสื่อสารความหมายให้ได้ผลสำเร็จ จำเป็นที่จะต้องมียปัจจัยเพิ่มเติมอีก 4 ปัจจัย ได้แก่

1. ทักษะในการสื่อสาร (Communication skills) ผู้ส่งสารจำเป็นต้องมีความชำนาญในการส่งสาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันได้อย่างถูกต้อง มีการพูดโดยใช้ภาษาพูดที่ถูกต้อง ชัดเจน ฟังง่าย มีท่วงทำนองลีลาการพูดเป็นจังหวะ น่าฟัง โดยทักษะเหล่านี้ถูกฝึกโดยผู้ดำเนินรายการ ซึ่งการที่ผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นจะสามารถเล่าเรื่องเกี่ยวกับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

วิทยุณานได้นั้น ต้องผ่านการเล่าเรื่องนั้นให้กับผู้ดำเนินรายการฟังก่อน 1 ครั้ง และพิจารณาว่าเรื่องเล่าดังกล่าวเหมาะสมที่จะเล่าในรายการหรือไม่ แม้ว่าบางเรื่องจะเล่าในรายการแล้วก็ตาม ถ้าผู้ดำเนินรายการฟังแล้วไม่เข้าใจ หรือมีปัญหาเรื่องการสื่อสารตรงไหน ก็จะมีการทำความเข้าใจเนื้อหาสาระในตอนนั้นทันที เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจในเรื่องราวที่กำลังสื่อสาร

2. ทศนคติ (attitudes) เป็นทศนคติของผู้ส่งสารที่ส่งผลต่อการสื่อสาร โดยเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิทยุณานในรายการผีนั่น ผู้ส่งสารมีทศนคติที่ดีต่อรายการอยู่แล้ว รวมไปถึงผู้รับสารคนแรกคือผู้ดำเนินรายการ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์อันดีกับผู้ดำเนินรายการ จนทำให้ผู้ถ่ายทอดคนนั้นได้รับความนิยมจากผู้รับสาร และมักจะมาร่วมถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นในรายการผีน้อยเสมอ

3. ระดับความรู้ (knowledge levels) ผู้ส่งสารมักจะถูกให้กลั่นกรองเรื่องเล่าของตนเองให้อยู่ระดับที่ทุกคนสามารถเข้าใจได้ เพราะหากผู้รับสารมีระดับความรู้ไม่เท่าเทียมกัน จะทำให้เกิดความไม่เข้าใจในเรื่องนั้นๆ หากช่วงใดของเรื่องเล่ามีการใช้คำพูดหรือข้อความที่ไม่เข้าใจ ผู้ดำเนินรายการจะทำหน้าที่ในการตีความคำพูดหรือข้อความนั้นๆ ทันที หรืออาจจะมีการถ่ายทอดไปยังผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เป็นผู้อธิบายเรื่องเล่าของตนเองให้เกิดความเข้าใจตรงกันกับผู้รับสาร

4. ระบบสังคมและวัฒนธรรม (socio-culture systems) ระบบสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละชาติเป็นสิ่งที่มีส่วนกำหนดพฤติกรรมของผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยในเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิทยุณานในรายการผีน้อยออนไลน์ มีแนวคิดความเชื่อเรื่องวิทยุณานร่วมกัน ทำให้การสื่อสารของผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และสิ่งสำคัญคือการเกิดความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธาร่วมกัน เพราะระบบสังคมและวัฒนธรรม ทำให้กลุ่มผู้รับสารมีความเข้าใจเดียวกันกับผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น (Rudovick James, 2008)

จากกรอบแนวคิดดังกล่าว วัฒนธรรมท้องถิ่นจะสามารถสืบทอด สืบต่อ ไปยังรุ่นต่อไปได้ด้วยวิธีการเล่าผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิทยุณานในรายการผีน้อยออนไลน์ เพราะกลุ่มผู้รับสารมีระบบสังคมและวัฒนธรรมที่มีความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับวิทยุณานเหมือนกัน จึงทำให้เกิดวัฒนธรรมท้องถิ่นในเรื่องความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธา ส่งต่อไปยังกลุ่มผู้รับสารให้ยอมรับวัฒนธรรมเหล่านั้น และสิ่งสำคัญไปก่อนหน้านี้ ทักษะการสื่อสารของผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นเอง ถูกควบคุมด้วยผู้ดำเนินรายการทำให้เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิทยุณานมีความสนุกและน่าฟัง และรวมไปถึงผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นเองนั้นถ้ากลุ่มผู้ฟังให้ความเชื่อถือ หรือมีทศนคติที่ดีต่อผู้ถ่ายทอดเองนั้น ก็ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นถูกถ่ายทอดซ้ำๆ ในโลกดิจิทัลต่อไป

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเลือกใช้แนวคิดเรื่อง “การแพร่กระจาย” ของวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) หมายถึง การกระจายตัวของแบบแผนทางวัฒนธรรมจากพื้นที่หนึ่งไปยังพื้นที่อื่น เช่น ภาษา การแต่งกาย ศาสนา เทคโนโลยี วัตถุสิ่งของ เครื่องมือเครื่องใช้ หรือความคิดความเชื่อ มาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ (นฤพนธ์ ดัวงวิเศษ, ม.ป.ป.)

ลีโอ โพรปีเนียส (อ้างใน นฤพนธ์, ม.ป.ป.) เป็นผู้นำเสนอแนวความคิดนี้ครั้งแรกในปี 1897 รูปแบบการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมี 5 ลักษณะ คือ 1) การแพร่จากที่หนึ่งไปยังที่อื่นโดยวัฒนธรรมในที่เดิมยังคงมีพลังและการแพร่ออกไปมีพลังในที่อื่นด้วย 2) การแพร่แบบเปลี่ยนพื้นที่ โดยกลุ่มคนในวัฒนธรรมหนึ่งย้ายถิ่นอาศัยไปอยู่ในที่ใหม่ 3) การแพร่แบบลำดับขั้น เป็นการนำวัฒนธรรมของชนชั้นสูงแพร่ไปสู่ชนชั้นล่าง 4) การแพร่ผ่านบุคคล ซึ่งคนๆหนึ่งจะนำวัฒนธรรมติดตัวไปและเผยแพร่ไปสู่คนอื่นคนหนึ่งแบบตัวต่อตัว และ 5) การแพร่แบบมีตัวกระตุ้น เป็นการแพร่วัฒนธรรมผ่านบางสิ่งบางอย่างหรืออาศัยความคิดบางอย่างเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ มีรายละเอียด ดังนี้

1. การแพร่จากที่หนึ่งไปยังที่อื่นโดยวัฒนธรรมในที่เดิมยังคงมีพลังและแพร่ออกไปมีพลังในที่อื่นด้วย ในเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิทยุณานในรายการผีน้อยออนไลน์มักมาจากวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ ที่ยังคงความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธาใน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

รูปแบบดั้งเดิม แต่ความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธาเหล่านั้นแฝงไปด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับวิญญาณ ทำให้เรื่องราวเหล่านั้นได้แพร่กระจายไปยังที่อื่น ด้วยจุดหลักของการแพร่กระจายคือเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณเป็นประเด็นสำคัญ ส่วนในเรื่องวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ผูกติดมากับเรื่องราวเหล่านั้นให้มีความสนใจมากยิ่งขึ้น

2. การแพร่แบบเปลี่ยนพื้นที่ โดยกลุ่มคนในวัฒนธรรมหนึ่งย้ายถิ่นอาศัยไปอยู่ในที่ใหม่ เมื่อโลกเข้าสู่ยุคดิจิทัลโลกาภิวัตน์จึงเข้ามาย่ำโลกให้เล็กลง พื้นที่ในการสื่อสารปัจจุบันของคนส่วนใหญ่อยู่ในโลกออนไลน์ วัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเปลี่ยนที่อยู่ของตนเองจากพื้นที่ในโลกจริง ไปอยู่ในพื้นที่ของโลกเสมือนจริงหรือโลกออนไลน์ เพราะกลุ่มคนที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นย้ายตัวตนของตนเองมาอยู่ในโลกออนไลน์ จึงนำวัฒนธรรมเหล่านั้นติดตัวมาด้วย และเริ่มถ่ายทอดวัฒนธรรมเหล่านั้น เพื่อให้วัฒนธรรมเหล่านั้นยังคงสืบทอดต่อไปเรื่อยๆ

3. การแพร่แบบลำดับขั้น เป็นการนำวัฒนธรรมของชนชั้นสูงแพร่ไปสู่ชนชั้นล่าง เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณในโลกดิจิทัลบางเรื่องเป็นเรื่องราวของกลุ่มผู้มีความใกล้ชิดกับวัฒนธรรมท้องถิ่นชั้นสูงในวัฒนธรรมเหล่านั้น เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณบางเรื่องก็ถูกเก็บงำไว้นาน และถูกนำมาถ่ายทอดจากคนที่อยู่กลุ่มวัฒนธรรมท้องถิ่นชั้นสูงเหล่านั้น ถ่ายทอดไปยังทุกกลุ่มวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย

4. การแพร่ผ่านบุคคล ซึ่งคนๆ หนึ่งจะนำวัฒนธรรมติดตัวไปและเผยแพร่ไปสู่คนอื่นหนึ่งแบบตัวต่อตัว ผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นแต่ละคนมักจะรับวัฒนธรรมท้องถิ่นจากคนอื่นมาในลักษณะตัวต่อตัวด้วยเช่นเดียวกัน ในหลาย ๆ เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณ ผู้ถ่ายทอดมักบอกว่าได้รับฟังมาจากผู้เฒ่าผู้แก่ หรือคนงูในที่อยู่ในพื้นที่วัฒนธรรมเหล่านั้น และนำมาเล่าต่อในรายการฟ็อนไลน์ นอกจากนั้นเองผู้ถ่ายทอดบางคนก็เป็นผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้น และนำมาเผยแพร่ต่อไปสู่ผู้ดำเนินรายการก่อน และจึงถูกหยิบมาถ่ายทอดลงในรายการฟ็อนไลน์

5. การแพร่แบบมีตัวกระตุ้น เป็นการแพร่วัฒนธรรมผ่านบางสิ่งบางอย่าง หรืออาศัยความคิดบางอย่างเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ รายการผีเป็นเหมือนเครื่องมือบางอย่างที่ทำให้เกิดการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้ความคิดเรื่องภูตผีวิญญาณเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ อาจกล่าวได้ว่ารูปแบบการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นในยุคดิจิทัลนั้น มีรูปแบบและวิธีในการเผยแพร่ที่ทันสมัยมากยิ่งขึ้น และทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้นเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารได้เป็นอย่างดี ที่สำคัญวัฒนธรรมเหล่านั้นถูกบันทึกลงในโลกออนไลน์อย่างถาวรด้วยเช่นกัน

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในรายการ The Ghost Radio ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งในแง่ความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธา รวมถึงการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในโลกดิจิทัล เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์จุดร่วมระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการสื่อสารโลกดิจิทัล โดยใช้วิธีการวิจัยแบบ วิเคราะห์ข้อความ (Textual Analysis) ร่วมกับวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. เก็บรวบรวมข้อมูลในรายการ The Ghost Radio ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งในแง่ความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธา ช่วงปี 2561- 2562 ผ่านช่องทางออนไลน์ YouTube, Facebook Fanpage และ Joox

2. เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในโลกดิจิทัล และผู้ชื่นชอบรายการ The Ghost Radio จำนวน 10 คน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9 The 9th STOU National Research Conference

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์หาจุดร่วมระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับโลกดิจิทัล เพื่อค้นหาทิศทางและการเปลี่ยนแปลงของการสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้วัฒนธรรมท้องถิ่นต่างๆ เหล่านั้นยังคงดำรงอยู่ในโลกดิจิทัลผ่านช่องทางออนไลน์ต่อไป

ผลการศึกษา

ได้จำแนกผลการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น ตามระเบียบวิธีวิจัย

1. เก็บรวบรวมข้อมูลในรายการ The Ghost Radio ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งในแง่ความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธา ช่วงปี 2561- 2562 ผ่านช่องทางออนไลน์ YouTube, Facebook Fanpage และ Joox
2. เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในโลกดิจิทัล และผู้ชื่นชอบรายการ The Ghost Radio จำนวน 10 คน

ผลการวิเคราะห์เนื้อหารายการผีออนไลน์ The Ghost Radio

THE GHOST RADIO | มนต์ดำ มนต์ขาว | ป้าแมว | 19 มกราคม 2562 | TheghostradioOfficial

ภาพที่ 2 จากโลกออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2562

เรื่องราวของผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ชื่อ “ป้าแมว” (ฉายาสาวน้อยแห่งล้านนา) โดยเรื่องดังกล่าว ป้าแมวได้รับฟังมาจากพ่อเฒ่าท่านหนึ่ง ได้หยิบยกเรื่องราวของไสยศาสตร์ทั้งทางที่ดีและไม่ดี โดยเล่าเรื่องราวพ่อเฒ่าคนดังกล่าว ได้สอนหลานตนเองในเรื่องไสยศาสตร์ด้านขาว (ด้านดี) เรื่องราวเกิดขึ้นเมื่อหลานบอกจะบวช พ่อเฒ่าจึงให้มนต์คาถาสำหรับอ่านในช่วงที่กำลังบวช หลังจากบวชได้สักพักจากสามเณรเป็นพระจึงหยิบมนต์คาถาที่พ่อเฒ่าเคยจัดให้สมัยบวชใหม่ๆ มาท่องก่อนนอน เมื่อหลับไปก็มีความรู้สึกเหมือนอยู่ในความฝัน แต่ยังสามารถขยับนิ้วได้ เมื่อลืมตาก็พบนักกรบโบราณมายืนบริเวณกุฏิของพระ เมื่อนักกรบโบราณขึ้นมาก็เอาดาบชี้หน้ากล่าวอาฆาตมาดร้าย และเอาดาบฟันลงที่พระแต่ปรากฏว่าฟันไม่เข้า เมื่อขยับตัวได้จึงวิ่งลงจากกุฏิไปยังกุฏิเจ้าอาวาสและไปสลับอยู่ตรงนั้น เมื่อเจ้าอาวาสมาปลุกจึงเดินกลับไปที่กุฏิของตนเอง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

หลังจากลาสิกขาเพื่อกลับไปดูแลพ่อแม่ พ่อแม่ที่แก่มากแล้วตัดสินใจมอบความรู้ทุกอย่างให้หลานของตนเอง ทำการสักยันต์ให้กับหลานของตนเอง คือ ยันต์เก้ายอดและอติปิโส 8 ทิศ โดยมีความเชื่อว่ายันต์ดังกล่าวสามารถกันมนต์ดำ สัตว์ร้าย ภัยอันตรายต่างๆ จึงสักยันต์นั้นให้หลานตนเอง หลังจากนั้นหลานได้ไปเที่ยวงานวัดกับกลุ่มเพื่อนแล้วมีเรื่องราว ทะเลาะวิวาทกันกับคนที่มาเที่ยวที่งานวัด หลานคนนั้นไปช่วยเพื่อนที่กำลังโดนทำร้ายร่างกายจึงทำให้หลานถูกยิง แต่ปรากฏว่าปืนยังไม่เข้า ทำให้เขามีความเชื่อและศรัทธาเป็นอย่างมากต่อเรื่องเวทมนต์คาถา จึงเริ่มศึกษาอย่างจริงจังทำให้มีความรู้ แกร่งกล้าในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก จนคนในหมู่บ้านเรียกกันว่า “พ่อเฒ่าอินทร” หลังจากนั้นจึงเริ่มใช้ชีวิตที่ตนเองร่ำเรียนมาในการรักษาคนในหมู่บ้าน โดยใช้สมุนไพรกับเวทมนต์คาถาในการรักษาคนในหมู่บ้านควบคู่กันไป

เรื่องราวเกิดขึ้นเมื่อมีสองคนแม่ลูกมารับแลกของกับไข่ในหมู่บ้าน มาถึงบ้านของพ่อเฒ่าอินทรก็พบกับหลานสาวที่กำลังมีลูกอายุประมาณ 5-6 ขวบ เมื่อมาแลกของกับไข่ก็ได้พูดคุยลูกอกัน หลานสาวเห็นสงสารจึงให้พักที่ยุ้งข้าวที่ไม่ได้ใช้งานของตนเองไปก่อน ในตอนนั้นพ่อเฒ่าไม่อยู่จึงไม่มีใครห้ามไม่ให้พักที่บ้าน และสองแม่ลูกนี้มาจากจังหวัดที่มีเสียงร่ำลือเรื่องไสยศาสตร์มนต์ดำ หลังจากพักได้ไม่กี่วันพ่อเฒ่าก็กลับมาจากหาของป่า ท่านรู้สึกถึงความผิดปกติจึงไปหาหลานสาวที่บ้าน เมื่อเดินขึ้นไปบนบ้านของหลานสาว ก็เห็นผู้หญิงแกล้งทำอะไรบางอย่างในมุ้งของเด็กลูกของหลานสาว เมื่อท่านเห็นจึงตั้งมีดหมอขึ้นมาพบว่าผู้หญิงกำลังบีบปากเด็กโดยตัวเองกำลังจะคายอะไรบางอย่างออกจากปากใส่ปากของเด็กคนนั้น เมื่อหญิงคนนั้นรู้สึกตัวว่ามีคนเดินมาข้างหลังจึงกระโดดหนีลงจากบ้านแล้วหายไป พ่อเฒ่าเป่ามนต์บางอย่างทำให้เด็ก ยาย แม่ตื่นขึ้นมา โดยที่ทุกคนไม่รู้ว่ามีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น พ่อเฒ่าจึงทำพิธีถอนของให้เด็ก เด็กคนนั้นอาเจียนออกมา หลังจากนั้นพ่อเฒ่ารีบตามหาผู้หญิงคนนั้นที่ยังข้าว เมื่อไปที่ยุ้งข้าวพบว่าไม่อยู่แล้ว แต่ท่านมีลางสังหรณ์ว่าเรื่องราวยังไม่จบ ภายใน 7 วันจะต้องมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

หลังจากนั้น 3 วันสามีของหลานสาวเก็บของออกจากบ้านไปโดยที่ไม่มีใครรู้ พ่อเฒ่ามั่นใจว่าต้องโดนทำเสน่ห์อย่างแน่นอน โดยต้องตามหาขี้ผึ้งที่เรียกว่าการผึ้งรูปผึ้งรอยว่าถูกผึ้งไว้ตรงไหนของบ้าน เมื่อหาไม่เจอจึงตัดสินใจทำของแก้ด้วยการทำหุ่นจากขี้ผึ้งหน้าศพในยุคสมัยนั้น และใช้มนต์ขาวในการลบล้างมนต์ดำนั้น เมื่อครบ 3 วันก็ตามหาว่าสามีของหลานอยู่ที่ไหน โดยคืนแรกที่ถอดจิตไปก็พบ แต่อยู่ในสถานที่แห่งนั้นมีหมอกสีดำปกคลุมอยู่ จึงตัดสินใจจะมารุ่งขึ้นพร้อมกับควายธนู แต่เมื่อไปถึงที่แห่งนั้น ก็พบว่าทางนั้นมีชายร่างใหญ่ถือไม้ธนูอยู่หน้าบ้านแล้วเช่นกัน ท่านจึงปล่อยควายธนูของท่านไว้ที่นั่น และตัวพ่อเฒ่าเองก็กลับมาบ้าน ตอนเช้าก็พบว่าเขาควายธนูหักไปนิดหนึ่ง เท่ากับว่าควายธนูของพ่อเฒ่าสู้ได้ คืนที่ 3 ท่านก็ถอดจิตไปอีกครั้ง ก็พบบ้านพบหุ่นขี้ผึ้งที่ใช้ทำไสยศาสตร์เพราะหมอกเหล่านั้นได้หายไป รุ่งเช้าก็ออกเดินทางไปด้วยหลานชายอีกคน ก็พบสามีของหลานสาวที่บ้านแห่งนั้นก็พากลับมาแกล้งมนต์ดังกล่าวออกไป หลังจากหายดี ก็สืบข่าวพบว่าลูกสาวของคุณแม่ลูก 2 คนนั้นมีอาการสติไม่ดียิ่งกว่าเดิม และแม่ของเด็กคนนั้นก็เสียชีวิตลง โดยลักษณะของศพนั้นเอา 2 มือจับปากโองและเอาหัวจุ่มลงไปใต้น้ำ ลูกสาวพูดแต่คำเดิมๆ ว่า “แม่หัวไหม้” หลังจากเหตุการณ์นั้นจบ ก็ไม่มีการสืบสาวราวเรื่องใดๆ อีกต่อไป เพราะพ่อเฒ่าได้หลานเขยตัวเองกลับมาแล้ว

ผู้ดำเนินรายการได้สรุปว่า เรื่องราวดังกล่าวเป็นเรื่องราวราว 50-60 ปีที่แล้ว โดยกล่าวว่ายุคนั้นใช้คาถาอาคมในการต่อสู้เพื่อป้องกันตัว ซึ่งในยุคสมัยนี้ไม่มีใครให้เห็นเพราะกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เรื่องราวเหล่านี้ค่อยๆ เลือนหายไป สิ่งหนึ่งที่เข้าใจถึงเรื่องราวในยุคนั้นคือผู้คนที่ต้องเข้าป่า หรือว่าตำรวจกับขุนโจร ต้องมีคาถาอาคมไว้ต่อสู้กัน มีคนกลุ่มน้อยเท่านั้นที่เอาเรื่องราวเหล่านี้มาทำไม่ได้หรือใช้ในทางมนต์ดำ โดยความเชื่อเหล่านี้ยังคงอยู่ในทุกวันนี้ แต่ว่าลดน้อยลงไปเท่านั้นเอง และผู้ดำเนินรายการบอกว่านี่คือความเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนไทย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เรื่องราวดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่าความเชื่อ ศาสนา และศรัทธา ของวัฒนธรรมท้องถิ่นในเรื่องเล่าดังกล่าว ถูกถ่ายทอดออกมาผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณ (Message) ที่ถูกเรียบเรียงให้ดูเหมือนกับละครหรือภาพยนตร์หนึ่งเรื่องที่มีลักษณะสนุกสนานติดตาม มีการเรียงลำดับการเล่าเรื่องแบบต้น-กลาง-จบ ลำดับเรื่องเข้าใจง่าย บอกที่มาที่ไปของเหตุการณ์นั้นๆ และในเรื่องดังกล่าวให้ความสำคัญกับฐานคิดคติความเชื่อ ศาสนา และศรัทธา ในลักษณะแนวคิด “ธรรมะย่อมชนะอธรรม” ซึ่งเป็นความเชื่อในทางศาสนาพุทธ ที่สอนว่าการทำความดีนำมาซึ่งเรื่องราวที่ดี พ่อเฒ่าอินทรเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติชอบ ด้วยกาย วาจา ใจ ทำให้เป็นผู้ที่น่าเคารพนับถือ ยิ่งไปกว่านั้นให้ความหมายดังสุภาษิตคำพังเพยที่ว่า “คนดีตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้” ดังช่วงที่ถูกปิ่นอิงแต่ยังไม่เข้า เพราะประพัตติอยู่ในศีลธรรม นอกจากนี้เรื่องเล่าดังกล่าวยังสอน ว่าผู้ใดก็ตามมีพฤติกรรมผิดลูกผิดเมีย หรือกระทำชั่ว เหมือนกับกรณี แม้ลูกที่ต้องการสามีของหลานสาวผู้เฒ่าทำให้ต้องมัวนเป็นไป รวมไปถึงคนที่สมรู้ร่วมคิดก็จะได้รับผลกระทบนั้นๆ ไปด้วย เช่น ลูกสาวที่มีอาการสติไม่สมประกอบ ชื่อของเรื่องราวดังกล่าวนั้น มีการสื่อสารสัญญาณในเรื่องของการเป็นคู่ตรงข้าม ขาว-ดำ ไสยศาสตร์ด้านขาวมีคุณประโยชน์มากกว่า ไสยศาสตร์ด้านดำที่มีโทษและอันตราย เรื่องดังกล่าวแฝงความศรัทธาในเรื่องการเคารพครู ดังที่เห็นได้จากผู้เฒ่าไม่เคยกำลังใดๆ ที่ล่วงเกินครูหรือพูดถึงปู่ของตนเองในทางที่ไม่ดี

จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เมื่อสรุปเรื่องราวดังกล่าวทำให้พบได้ว่าวัฒนธรรมท้องถิ่นในเรื่องไสยศาสตร์ถูกนำมาถ่ายทอดในโลกดิจิทัล และแฝงไปกับความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธาอย่างกลมกลืน โดยมีการให้เหตุผลของการกระทำเหล่านั้น รวมไปถึงการให้โทษของการกระทำที่ไม่ดีเหล่านั้นด้วยเช่นกัน จากที่กล่าวข้างต้นว่าเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณถูกนำมาถ่ายทอดใหม่ให้ดูสนุก และน่าสนใจ ทำให้ผู้คนสนใจเข้ามาฟังและสืบค้นกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของ ป้าแมว (Sender) และทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นของป้าแมวดำรงอยู่ในรายการผิออนไลน์ (Channel) และทำหน้าที่ในการสืบสานวัฒนธรรมต่อไป

THE GHOST RADIO | สาปสาไก | พี่ป้าวตุน | 7 ตุลาคม 2561 | TheghostradioOfficial

ภาพที่ 3 จากโลกออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2562

เรื่องเล่าจากป้าวตุนผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น เรื่องเล่าถ่ายทอดจากคุณย่าเรื่องราวของจังหวัดแห่งหนึ่งในภาคใต้ ย้อนกลับไปสมัย 60-70 ปี ที่แล้ว สมัยที่คุณย่ายังเป็นสาวอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยคุณย่ามีพี่น้องรวม 3 คน โดยคุณย่า

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

เป็นคนกลาง สมัยนั้นที่บ้านคุณย่าเปิดเป็นโรงฆ่าสัตว์ โดยที่ลูกสาวคนโตทั้ง 2 คนมีหน้าที่ช่วยขายของกับแม่ และมีลูกชายคนเล็กที่ช่วยเหลือคุณพ่อทำโรงฆ่าสัตว์ มีคุณลุงวาดที่ทำงานอยู่การรถไฟเป็นคนที่ชอบเข้าป่าล่าสัตว์ชอบมาชวนลูกชายคนเล็กที่ซื้อคุณปุ่นวายไปด้วยทุกครั้ง โดยชอบไปที่เทือกเขาแห่งหนึ่งออกจากจังหวัดนครราชสีมาไป คุณปุ่นวายชอบไปล่าค้างเป็นประจำเมื่อไปเดินป่า

เรื่องราวเกิดขึ้นเมื่อไปล่าสัตว์และผลัดหลงกันในป่าระหว่างลุงวาดกับปุ่นวาย ลุงวาดหาอยู่ 2 วัน 3 คืน ก็ไม่เจอจึงตัดสินใจกลับมาบอกครอบครัวของคุณย่า ทำให้ครอบครัวเกษมสันต์ในจังหวัดนครราชสีมาไปตามหาทันทีเป็นอาทิตย์ก็ไม่เจอ ปุ่นวาย จนทุกคนถอดใจว่าไม่ตายก็โดนสัตว์ป่ากินไปแล้ว หลังจากค้นหาทุกที่ก็ไม่เจอ ก็ตัดสินใจกลับ แต่พ่อทิ้งที่อยู่ให้กับพรานป่าล่าเจอให้ติดต่อกลับมาหาไม่ว่าจะมีชีวิตอยู่หรือเป็นศพก็ตาม จนกระทั่งเรื่องราวผ่านไป 2 ปี ก็มีคนติดต่อกลับมาที่บ้านว่าเจอปุ่นวายแต่ไม่รู้ว่าจะใช่หรือไม่ ทางครอบครัวจึงรีบเดินทางไป เมื่อเข้าไปในป่าก็เจอคุณปุ่นวายจริงๆ ไปเจออยู่กับชนเผ่าชาวกะเหรี่ยงและได้แต่งงานกับคนชาวกะเหรี่ยงไปแล้ว (คนชาวกะเหรี่ยงตัวเองเป็นมันนี่) และมีลูกแล้วอายุราวๆ 1 ขวบแล้ว ทุกคนต่างดีใจยกเว้นแค่ปุ่นวายเท่านั้นไม่ดูท่าจะไม่ดีใจเพราะความกังวลที่ว่าตนเองได้มีเมียเป็นเงาะป่า (ตามคำพูดของผู้ถ่ายทอด) ทำให้ครอบครัวดูไม่ดีในสายตาคนรอบข้าง เป็นเรื่องขุ่นข้องหมองใจและชาติพันธุ์ หลังจากเจอหน้ากันก็ถามเรื่องราวสารทุกข์สุกดิบกันเสียก่อน คุณปุ่นวายให้ฟังว่าหลังจากหลงกันก็ไม่มีทิศทาง แยกหลงอยู่ในป่า 4-5 คืน จนไปเจอภรรยาของตนที่มาเจอโดยบังเอิญแต่ไม่สามารถสื่อสารกันได้ จนมาในหมู่บ้านก็มีบางคนทีพอพูดภาษาได้จึงได้มาดูแลจนหายดี หลังจากนั้นก็ถูกใจกันจนแต่งงานเป็นสามีภรรยาแล้ว แต่พ่อยื่นคำขาดว่าไม่เอาลูกสะใภ้และไม่ให้อยู่ในป่าต้องกลับบ้านเท่านั้น ปุ่นวายจึงไปพูดกับภรรยา (เตือนตัวเองโดยคุณย่าเพราะผิดคำ) เตือนก็ไม่ยอมตามกลับไปด้วย เพราะวิถีชีวิตไม่เหมือนกันและที่สำคัญพ่อไม่ยอมรับตนเอง โดยให้คุณปุ่นวายกลับไปและให้พาลูกไปด้วยเพื่อให้ลูกได้เป็นคนเมือง ปุ่นวายเดินออกมาจากป่าโดยมีเดือนมาส่งได้ครึ่งทาง เดือนได้พูดอะไรบางอย่างออกมาเป็นภาษามันนี่และส่งลูกให้ปุ่นวายและตัวเองก็ร้องไห้กลับเข้าป่าไป คืนนั้นพักที่ป่าของพรานป่า 1 คืน รุ่งเช้ามีเพื่อนของเดือนโดยยื่นผ้าแพรสีแดงให้กับปุ่นวาย โดยเป็นความเชื่อว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่มีค่ามากที่สุดในชีวิตและเป็นผ้าที่ผูกหน้าอกของผู้หญิง หลังจากนั้นเพื่อนเดือนก็ร้องไห้และบอกว่าเดือนได้กระโดดหน้าผาตายไปแล้ว ทุกคนถามว่าประโยชน์ที่เดือนพูดคืออะไรก่อนออกจากป่า แต่ปุ่นวายไม่อยากพูดให้ใครฟัง จนสุดท้ายยอมเล่าให้คุณย่าฟังว่า เดือนพูดว่า “คุณพ่อเป็นคนใจร้ายใจดำ เห็นความรักของคนชาวกะเหรี่ยงไม่สำคัญ จะพาลูกพาลูกพี่พาลูกน้องฉันขอสาปแช่งให้คุณพ่อผลัดพรากจากคนที่ตัวเองรักในตระกูลไป 7 ชั่วโมง” (เรื่องนี้เป็นเรื่องผีในตระกูลที่ฝั่งหัวของคุณบ่าวตุนมากที่สุด และชนเผ่ามันนี่นับถือผีทำให้ผู้เล่าเองคิดว่าน่าจะมี ความอาฆาตอย่างรุนแรง) ปุ่นวายอยากไปดูหน้าเมียครั้งสุดท้าย แต่คุณพ่อห้าม (ชนเผ่ามันนี่มีความเชื่อว่าถ้ามีใครตายพื้นที่นี้ จะย้ายพื้นที่ทันที และโดยวัฒนธรรมจะย้ายที่ไปหาที่อุดมสมบูรณ์ใหม่เรื่อยๆ ย้ายมากที่สุดคือ 3 จังหวัด) หลังจากนั้นทั้ง 3 คนก็เดินทางกลับ

หลังจากที่กลับมาประมาณ 6 เดือน ทุกอย่างในบ้านก็เปลี่ยนไป เริ่มมีการผลัดพรากเริ่มจากคุณแม่เสียชีวิตเพราะเป็นลมและหัวใจขาดช็อค คนที่ 2 คือปุ่นวายเสียชีวิตจากการเป็นโรคมะเร็งก่อนตายคุณปุ่นวายอดผ้าแพรไว้แน่นจนสิ้นลมหายใจ วันเผาศพพี่น้องลงความเห็นว่าให้นำผ้าแพรใส่โรงศพและเผาพร้อมกับปุ่นวายไปเลย ลูกของปุ่นวายชื่อว่าแดงถูกเลี้ยงโดยคุณย่าและทุกคนในครอบครัว จนแดงอายุ 5 ขวบ ก็เสียชีวิตลงด้วยอาการไข้ในท้อง และพี่สาวยาก็เสียชีวิตลงในช่วงงานเทศกาลวัดสวนป่าวันนั้นพี่สาวยาเดินทางไปคนเดียวโดยใส่ชุดลูกไม้สีแดงทั้งๆ ที่เป็นชุดที่ตัวเองไม่ชอบ และพูดกับคุณพ่อว่าจะไปสบายแล้ว เมื่อพี่สาวยาหามขมไปขายแต่ไม่ทันถึงวัดก็ถูกคอตายได้ทันกระต้อน และอาถรรพณ์นั้นคือสีสายผ้าสีแดงผูกอยู่ที่ข้อเท้าของพี่สาวยา หลังจากนั้นก็เหลือเพียงคุณย่าคนเดียว ก็แต่งงานและมีลูก 3 คน วันนั้นฝนตกฟ้าคะนองก็อุ้มลูกข้ามคลองหลัง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

บ้าน ปู่อุ้มลูกคนเล็กเข้ามาก่อนและกำลังจะกลับไปรับอีกคน และในขณะนั้นย่าได้ยินเสียงคนบอกจะขออุ้มลูกเองก็ส่งลูกให้ แต่เมื่อหันไปอีกทีปรากฏว่าไม่ใช่คุณปู่แต่เป็นเดือนที่พาลูกไป และลูกก็ถูกนำพาหายไปต่อหน้าต่อตา ตอนเช้าถึงมศพของลูก คนโต ปรากฏว่าศพติดอยู่ที่กอไผ่ข้างคลองห่างจากบ้าน 400 เมตร ในงานศพนั้นมีประเพณีการบรรเลงดนตรีของคนใต้ในงาน ศพที่เรียกว่า “กาหลอ” (เป็นดนตรีศักดิ์สิทธิ์มากของคนใต้ มีครูบาอาจารย์เป็นปราชญ์ที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างมาก) ในงานศพของลูกคนโตได้จ้างวงกาหลอมาเล่น ประโคมได้ประมาณ 3 ชั่วโมงคนเป่าปี่ก็โดนผีสิง และเอาปี่พาดลงไปทิ้งโรงกาหลอ และคำพูดที่ออกมาจากปากของคนเป่าปี่บอกว่าตนเองชื่อ “เดือน” ทั้งๆ ที่วันนี้ไม่รู้เรื่องราวของครอบครัวคุณย่ามาก่อน โดยเดือนชี้หน้าตำ คุณย่าว่าเลี้ยงหลานยังงี่ให้ตาย ต่อไปนี้จะเลือกไปเฉพาะคนหัวปีในลูกหลานของย่าเท่านั้น

ในช่วงที่คุณหวด (พ่อของคุณย่า) กำลังจะเสีย คุณย่าเล่าว่าคุณหวดบอกว่าต้องแก้คำสาปของเดือนให้ได้ ไม่อยากทนดูลูกหลานต้องตายอีก จนเรื่องราวผ่านมามากหลาย 10 ปี ตอนที่คุณย่าเริ่มป่วยหนักเป็นอัมพฤต คุณย่าจึงย้ายไปอยู่โรงพยาบาล ในช่วงก่อนที่คุณย่าจะหมดลมหายใจผู้เล่าเรื่องไปนอนเฝ้าเกือบทุกวัน ในคืนนั้นพยาบาลสับเปลี่ยนกันมาวัดความดัน ประมาณ หุ่่มครึ่งผู้เล่าเรื่องเดินกลับมาจากไปหาของกินระหว่างเดินขึ้นตึกก็เดินสวนกับผู้หญิงคนหนึ่งใส่ชุดสีแดงรองเท้านิเกเดินก้มหน้า ลงมา (ในยุคสมัยนั้นนิเกนิยมใส่สีแดง เรียกว่าเป็นคนหลังเขา) ผู้เล่าจึงพยายามมองหน้า แต่เมื่อเดินสวนกันมีเสียงออกจากปาก ว่า “7 ชั่วโมงคุณ” พูดประมาณ 4-5 ครั้ง ตอนนั้นผู้เล่าไม่ได้ใส่ใจอะไร เมื่อไปถึงห้องพักของย่าก็พบว่าย่าหันหลังอยู่จึงไปเขย่า ตัว เมื่อย่าหันกลับมาพบว่าย่ากำลังร้องไห้อยู่ ย่าพูดว่า “ใกล้ถึงเวลาของย่าแล้ว เมื่อไหร่ที่สาวมาหาย่า” ทำให้ผู้เล่านึกถึงคนที่สวนกันที่บ้านได้เมื่อกี้ ย่าเล่าต่อว่า “พี่สาวยามาบอกว่าทั้งแก ย่าหวด และตานวย ไม่สามารถไปไหนได้เลย เพราะเดือนไม่ให้ไป”

หลังจากนั้น 3 เดือนเส้นเลือดฝอยในสมองคุณย่าก็แตก หลังจากนั้น 6 วันคุณย่าก็เสียชีวิต ก่อนเสียชีวิตคุณย่าพูดออกมาประโยคหนึ่งว่า “ทำยังไงก็ได้แก้คำสาปนี้” หลังจากคุณย่าเสียไปแล้ว ผู้เล่าได้รู้จักอาจารย์ท่านหนึ่ง (ปัจจุบันลาครูไปแล้ว ไม่ได้ประกอบพิธีกรรมแล้ว) จึงเล่าเรื่องดังกล่าวให้อาจารย์ฟังเพื่อให้อาจารย์หาวิธีแก้ไขให้หน่อย ในตระกูลพยายามแก้ไข มาโดยตลอดแต่ไม่มีใครสามารถทำได้ อาจารย์บอกว่า “บุญมีแต่บารมีไม่พอที่จะทำเรื่องนี้” ผู้เล่าจึงปล่อยผ่านเรื่องนี้ไป จนกระทั่งอายุประมาณ 26-27 ก็มีสายจากพ่อว่า ลูกคนโตของลุงคนเล็กของย่าเสียชีวิตแล้ว เสียชีวิตเพราะจะออกไปเตะฟุตบอลแต่โดนรถกระบะชนตาย แต่ที่ข้อเท้ามีผ้าแพรสีแดงผูกติดอยู่ ทำให้ทุกคนในตระกูลพูดถึงเรื่องราวนี้กันอีกครั้ง ในงานศพที่คนโตคุยกันว่าเรื่องราวนี้เกิดขึ้นมา 4 ชั่วโมงคุณแล้ว จนกระทั่งปีหนึ่งผู้เล่ากลับไปทำกรรมที่ที่บ้าน ในวันนั้นพระอาจารย์ กำลังขึ้นเทศน์จึงมีความคิดว่าจะเอาเรื่องนี้ไปคุยกับพระอาจารย์ ให้พระอาจารย์ช่วย โดยมีข้อแม้ว่าขอคืนที่เดือนเคยอยู่ เพราะอาจารย์ไม่สามารถเดินทางไปที่แห่งนั้นได้เพราะตาบอด

คนในครอบครัว 3 คนจึงพยายามหาคืนที่แห่งนั้นให้เจอ จึงเดากันว่าน่าจะเป็นที่แห่งนี้ จึงตัดสินใจจะเดินทางไปเอาคืนแห่งนั้นมา ระหว่างที่ไปเอาคืนแห่งนั้นก็พบสิ่งประหลาดหนึ่งนั่งอยู่ เมื่อจะไปเอาคืนนั้นก็เจอจนกระทั่งต้องยกมือไหว้ขอจากเจ้าป่าเจ้าเขา เมื่อเอาคืนมาให้พระอาจารย์ พระอาจารย์รับไปและเข้าไปในห้องนันทนพอสสมควร จนราวๆ 4 โมงออกมา และบอกว่าให้เอาไปทำพิธี “ตัดเหมรย” (พิธีตัดกรรม ตัดความสัมพันธ์) อาจารย์บอกว่าพิธีเหล่านี้แก้ทำให้ไม่ได้แล้ว ต้องให้ครอบครัวเป็นคนทำเอง โดยพิธีดังกล่าวมีวิธีคือ เอาดินไปทำน้ำหลังวัด และปักเสาไม้ไผ่ 1 คอก ผ้าวางผูกติดไว้ รูป 8 ดอก เทียน 8 ดอก เมื่อผู้เล่าจะขางดินไปที่คลองก็เจอเงาคนอยู่ริมตลิ่งเห็นแค่ช่วงหน้าอกผมหยิก ในใจก็คิดว่าขอให้หมดเวรหมดกรรมต่อกัน ก็ขางดินข้ามหัวนั้นไป ก็เห็นเงาเดินขึ้นมาทางศาลาของวัด และเขาก็ยืนอยู่ตรงนั้น เรื่องราวตรงนี้ก็จบลง แต่ยังไม่รู้ว่าเรื่องราวเหล่านี้จะเกิดขึ้นอีกหรือไม่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9 The 9th STOU National Research Conference

จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณ (Messages) ของป่าวตุนเราจะเห็นได้ว่าเรื่องราวนี้มีวัฒนธรรมท้องถิ่นทางภาคใต้แฝงอยู่เป็นจำนวนมาก โดยสิ่งเหล่านี้แฝงมาในเรื่อง ความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธา โดยตลอดเริ่มตั้งแต่ชนเผ่าซาไก (ม่านนิ) ซึ่งเป็นภาษาถิ่นที่คนทั่วไปน้อยนักจะรู้ว่า ซาไกเรียกได้อีกชื่อวามันนิ และมีการบอกกล่าวถึงประเพณีวัฒนธรรมของคนเผ่าม่านนิด้วยเช่นกัน และยังรวมไปถึงความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผ้าแพรที่พันอกของผู้หญิงในชนเผ่ามีความสำคัญอย่างมากต่อชนเผ่าม่านนิ รวมไปถึงความเชื่อคำสาปหรือความศรัทธาในคำสาปของชนเผ่าม่านนิเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีเรื่องประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นทางใต้ทั้ง ประเพณีงานศพ “กาหลอ” และ “พิธีตัดเหมรย” ซึ่งเป็นประเพณีวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นในภาคนี้ๆ ซึ่งถูกนำมาถ่ายทอดสอดแทรกไปในเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณอย่างน่าจดจำ รวมถึงความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพุทธ ที่ผู้เล่ามีที่พึ่งทางจิตใจอยู่ที่ศาสนาพุทธ เป็นความศรัทธาที่สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นมาได้ และจบปัญหาทั้งหมดด้วยวิธีเหล่านี้

จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 บทสรุปเรื่องราวดังกล่าวนี้วัฒนธรรมท้องถิ่นถูกผนวกรวมกับเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณได้อย่างน่าฟัง และดูกลมกลืนกันจนกลายเป็นเนื้อเดียว ทำให้ผู้ฟังเองไม่รู้จักชัดในระหว่างการฟังเรื่องราวเหล่านั้น แต่กลับรู้สึกร่วมในเรื่องราวเหล่านั้นไปด้วยเพราะการสอดแทรกเนื้อหาสลับกับการเล่าเรื่องวิญญาณที่มีนัยสำคัญ น่าตื่นเต้น และแง่คิดความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธาได้อย่างลงตัวเป็นเนื้อเดียวกัน วัฒนธรรมท้องถิ่นซาไกจะคงดำรงอยู่ในรายการฝัออนไลน์ (Channel) พร้อมทั้งจะนำเสนอและถ่ายทอดเรื่องราวดังกล่าวต่อไป

ผลการศึกษาจากการสรุปบทสัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในโลกดิจิทัล พบว่าความเชื่อเกี่ยวกับภูติผีวิญญาณมักผูกติดอยู่กับศาสนา และความศรัทธาด้วยเสมอ โดยผู้ที่สามารถถ่ายทอดเรื่องวิญญาณได้นั้น ต้องมีความเชื่อเรื่องวิญญาณก่อน หากไร้ความเชื่อเรื่องวิญญาณนั้นก็จะไม่เกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นในรายการฝั และการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้นนั้นมักผูกติดมาด้วยศาสนา และความศรัทธาด้วยเสมอ โดยสิ่งเหล่านี้เป็นเหมือนโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่ผนวกรวมกับเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณจนกลายเป็นเนื้อเดียวกันไปแล้ว หากจะพูดเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นก็ต้องมีเรื่องความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธาร่วมด้วยกับวัฒนธรรมนั้นๆ เสมอ

พื้นที่โลกดิจิทัลเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ที่รวบรวมวัฒนธรรมต่างๆ เข้าด้วยกัน แต่ยังคงแยกชั้นกันอยู่ ไม่ได้ผนวกรวมกันเป็นหนึ่งเดียวกันเสียหมด หากแต่มีจุดร่วมด้วยกันทำให้วัฒนธรรมเหล่านั้นอยู่ร่วมกันได้อย่างปราศจากการขัดแย้งของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ต่างกัน อย่างในรายการฝัออนไลน์นั้น ก็มีวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นอย่างมาก แต่สามารถผสมผสานกันได้อย่างลงตัว และไม่เกิดความขัดแย้งกันแต่อย่างใด เพราะความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธาที่มีร่วมกัน ทำให้พื้นที่ออนไลน์เป็นพื้นที่อิสระในการแสดงตัวตนของวัฒนธรรมตนเองออกมา

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “การสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่นในโลกดิจิทัล ผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณในรายการฝัออนไลน์” พบว่าในโลกดิจิทัลโดยเฉพาะรายการ The Ghost Radio เป็นพื้นที่ของการสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้เรื่องราวเกี่ยวกับวิญญาณเป็นสะพานเชื่อมความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธาเข้าด้วยกัน เพื่อให้วัฒนธรรมเหล่านั้นสามารถถ่ายทอดในรายการฝัออนไลน์ได้ หากวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้นไม่มีเรื่องวิญญาณเข้ามาเกี่ยวข้อง พื้นที่ออนไลน์ในรายการฝั ก็จะไม่ใช้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

พื้นที่ในการแพร่กระจายวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง แต่เมื่อผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นมีความต้องการจะให้วัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองยังคงอยู่ต่อไปนั้น ต้องนำเอาเรื่องวิญญูณมาผูกติดกับวัฒนธรรมเหล่านั้นด้วยเสมอ

จากวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 รูปแบบในการสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่นในยุคดิจิทัลนั้น ผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ออนไลน์ในการสื่อสารโดยพัฒนาทักษะการสื่อสารของตนเองผ่านการรับฟังเรื่องราวจากต้นทาง และนำมาปรับใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทยุคดิจิทัลในปัจจุบัน ที่อดีตเรื่องเล่าถูกเล่าผ่านการพูดคุยกันเฉพาะคนในครอบครัวเพื่อสืบสาน ถ่ายทอด วัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง แต่ในปัจจุบันโลกาภิวัตน์ได้ลดช่องว่างระหว่างพื้นที่ลงทำให้การถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น สามารถทำได้ง่ายตาย ผ่านช่องทางออนไลน์อย่างรายการผิออนไลน์

ผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น (sender) มักจะเลือกเล่าเรื่องจากท้องถิ่นของตนเองเช่น “ป้าแมว” เป็นคนเหนือ จึงมักจะหยิบยกเรื่องราววัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคเหนือมาเล่าทุกครั้ง ทั้งความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมของชาวเหนือ อาหารการกิน ศาสนาของชาวเหนือที่มีความแตกต่างกับภาคอื่นๆ ในเรื่องพิธีกรรมทางศาสนา รวมไปถึงความศรัทธาในเรื่องต่างๆ ที่มีเฉพาะตัวของท้องถิ่นนั้นๆ เช่นการศรัทธาเรื่องไสยศาสตร์ มนต์ดำ และยังรวมไปถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นเช่นภาษาถิ่นก็ถูกนำมาถ่ายทอดผ่านเรื่องเล่าวิญญูณเช่นเดียวกัน ในขณะที่เกี่ยวกับ “ป้าวตูน” เป็นคนใต้ จึงมักจะมีเรื่องเล่าของภาคใต้เสมอ และจะพูดในเรื่องของวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง ทั้งชาติพันธุ์ ประเพณีความเชื่อต่างๆ เช่นพิธีตัดเหมรย รวมไปถึงความเชื่อเรื่องศาสนาที่ผูกติดกับวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ศาสนาพุทธกับพิธีกรรมทางภาคใต้ และยังรวมไปถึงความศรัทธาในเรื่องศาสนาสามารถแก้ไขปัญหได้ทุกสิ่ง

เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญูณ (Message) เรื่องเล่าที่จะถูกถ่ายทอดลงในโลกออนไลน์ ต้องให้แกคิดอะไรบางอย่าง หรือมีการสอดแทรกความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธาด้วยเสมอ จะเห็นได้จากทั้ง 2 เรื่อง มีความเกี่ยวโยงกันในเรื่องการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว การที่ศาสนาสามารถแก้ไขปัญหได้ทุกอย่าง หรือแม้กระทั่งการที่ความศรัทธาในอะไรบางอย่างนำมาซึ่งความสำเร็จ แต่เรื่องราวทั้งหมดจำเป็นต้องมีเหตุผลมารองรับเสมอ ในเรื่องป้าแมวเหตุผลสำคัญคือการสืบทอดต่อของผู้ใช้ไสยศาสตร์ทั้งด้านบวกและด้านลบ จำเป็นต้องมีผู้มาสืบทอดเสมอ พ่อเผ่าก็ส่งต่อให้หลาน แม่ลูกที่แลกไข่ก็พยายามส่งต่อให้ลูกของหลานสาวพ่อเผ่า เรื่องความแค้นของเดือนในเรื่องของป้าวตูน ก็ให้เหตุผลว่าการถูกเหยียดหยาม การทำเหมื่อนว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไปเหมือนคนอื่น ทำให้เกิดการสาปแช่งขึ้นมา สิ่งเหล่านี้คือจุดร่วมของเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญูณในโลกออนไลน์

รายการผิออนไลน์ (Channel) เป็นพื้นที่ที่เปิดให้เกิดการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยจุดร่วมของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เห็นได้คือ วัฒนธรรมเหล่านี้มีความเชื่อเรื่องภูตผีและวิญญูณเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน ภาคใต้ ล้วนแล้วแต่ให้ความสำคัญกับวิญญูณเป็นหลัก ช่องทางนี้จึงเปรียบเสมือนตำราออนไลน์ที่ใครต้องการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นใดๆ มีความเชื่อ ศาสนา ความศรัทธาในท้องถิ่นนั้นๆ เกี่ยวกับวิญญูณไปในทิศทางไหน สามารถเลือกช่องทางนี้ในการถ่ายทอดและเก็บข้อมูลได้

จากผลการศึกษาข้างต้นนำมาใช้อธิบายตามกรอบแนวคิดเรื่องกระบวนการสื่อสารความหมายให้ได้ผลสำเร็จ พบว่าผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยส่วนใหญ่ในรายการที่ประสบความสำเร็จในการสื่อสารคือกลุ่มบุคคลที่ได้รับความนิยมจากเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญูณที่มีความสนุก ตื่นเต้น และน่ากลัว ผ่านวิธีการเล่าเรื่องในรูปแบบของแต่ละบุคคลซึ่งหมายถึงทักษะการสื่อสารที่ดีของผู้เล่ามีส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมไปถึงทัศนคติของผู้ถ่ายทอดเรื่องเล่ากับผู้ดำเนินรายการเอง ก็มีส่วนสำคัญ เพราะยังมีทัศนคติที่ดีต่อกันมากเท่าไร ยิ่งทำให้มีโอกาสได้เข้ามาถ่ายทอดเรื่องราวมากยิ่งขึ้น ระดับความรู้ของผู้ถ่ายทอดเองก็เป็นส่วนสำคัญในการสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะหากไม่มีระดับความรู้ที่ดี ก็

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9 The 9th STOU National Research Conference

ทำให้การสื่อสารไปยังกลุ่มคนฟังไม่ดีไปด้วยเช่นเดียวกัน และสุดท้ายผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้รับความนิยมก็จะทำให้เกิดระบบสังคมและวัฒนธรรมของตนเองขึ้นมาในระหว่างการเล่นเรื่องนั้นๆ ด้วยเช่นกัน

จากวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 สรุปจุดร่วมของวัฒนธรรมท้องถิ่นในโลกออนไลน์คือความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธาในเรื่องวิญญาณ ที่วัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ มองข้ามไป แต่เมื่อมีพื้นที่ให้นำเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นตนเองมาถ่ายทอดก็พบว่าในแต่ละท้องถิ่นเองมีความคล้ายคลึงกันในเรื่องความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธา จนกลายเป็นเนื้อเดียวกัน พื้นที่ในโลกออนไลน์เป็นพื้นที่ให้เกิดการสร้างอำนาจต่อรองของวัฒนธรรมท้องถิ่นในคงอยู่ต่อไปในวัฒนธรรมกระแสหลักของยุคดิจิทัล เป็นพื้นที่ให้วัฒนธรรมท้องถิ่นมีตัวตนของตนเอง และนำเสนอตนเองต่อกลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆ แบ่งปันแนวคิดเรื่องความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธาร่วมกัน โดยปราศจากความขัดแย้งใดๆ เป็นพื้นที่ของการเคารพวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แตกต่างกัน แต่อยู่ร่วมกันในระบบความเชื่อ ศาสนา และความศรัทธาเดียวกัน

สิ่งสำคัญของการสืบสานต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านี้คือ เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณเหล่านี้จะถูกถ่ายทอดซ้ำๆ ในโลกออนไลน์ เมื่อมีผู้สนใจจะเข้ามาฟังเรื่องผีออนไลน์ และเลือกฟังเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณผ่านช่องทางใดช่องทางหนึ่งของรายการผีออนไลน์ วัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านี้ก็จะเริ่มเคลื่อนไหวอีกครั้ง ทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง และการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านี้ก็จะยังคงอยู่ต่อไป จนกว่าช่องทางการสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 ช่องทางนี้จะปิดตัวลง

ข้อเสนอแนะ

พื้นที่ออนไลน์เป็นพื้นที่สาธารณะในการให้วัฒนธรรมท้องถิ่นได้แสดงตัวตนของตนเองออกมา ผ่านกฎระเบียบบางอย่างที่ถูกตั้งขึ้นบนบรรทัดฐานของพื้นที่นั้นๆ ดังนั้นการต่อยอดจากการศึกษาดังกล่าว คือการสร้างพื้นที่สาธารณะเหล่านี้เป็นพื้นที่แสดงอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นในแต่ละท้องถิ่นด้วยวิธีการต่างๆ ที่ทำให้วัฒนธรรมเหล่านั้นยังคงอยู่และสืบทอดต่อไปให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และเข้าใจ โดยใช้กรณีศึกษาเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณเป็นต้นแบบในการหาจุดร่วมของวัฒนธรรมท้องถิ่นหลายๆ วัฒนธรรมเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดรูปแบบของความหลากหลายทางวัฒนธรรมบนโลกออนไลน์ได้

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการสื่อสาร คือ SMC ที่ให้ความสำคัญกับผู้ส่งสาร สาร และช่องทางการสื่อสาร ขาดแต่ R ผู้รับสาร ที่ผู้วิจัยไม่ได้นำมาวิเคราะห์ต่อยอดจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรเพิ่มการศึกษาผู้รับสาร audience ว่าได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นไปอย่างไรบ้าง และการสืบทอดต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้นได้ช่วยดำรงรักษาวัฒนธรรมเหล่านั้นต่อไปในอนาคตอย่างไรบ้าง

ในรูปแบบการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในอนาคต ควรให้ความสนใจกับสื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่ในการศึกษาการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้นในอนาคต เพราะจากการศึกษางานชิ้นดังกล่าวทำให้ทราบว่ายุคปัจจุบันประชาชนในประเทศไทยให้ความสำคัญกับพื้นที่สังคมออนไลน์มากยิ่งขึ้น และจะเพิ่มขึ้นในอนาคตอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นวัฒนธรรมในรูปแบบอื่นๆ สามารถเข้ามาใช้พื้นที่ออนไลน์ในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ สืบสาน ถ่ายทอด หรือแม้กระทั่งธำรงรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองให้อยู่ต่อไปในอนาคต

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9
The 9th STOU National Research Conference

เอกสารอ้างอิง

นฤพนธ์ ดัวงวิเศษ. (ม.ป.ป.). คำศัพท์ทางมานุษยวิทยา *Anthropology Concepts*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม 2562 จาก <http://www.sac.or.th/databases/anthropology-concepts/glossary/35>.

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2556). *ทฤษฎีการสื่อสาร*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระเปิยงทอง.

Rudovick James. (2008). *David Berlo's SMCR Model*. สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม 2562 จาก https://www.academia.edu/9134901/David_Berlos_SMCR_Model?source=swp_share

The Ghost Radio. (2561). สาปชาไก/พี่บัวตุน. สืบค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2561, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=-4X0kaxjtBQ>.

The Ghost Radio. (2562). มนต์ดำ มนต์ขาว/ป้าแมว/สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม 2562, จาก https://www.youtube.com/watch?v=2Jbh6An1Y_c.

